

ALİMİN POEZİYA DÜNYASI

YASİF NƏSİRLİ,
Əməkdar incəsənət xadimi

Görkəmli elm xadimi, filologiya elmləri doktoru, professor, şair, publisist, Əməkdar müəllim İmaməddin Zəkiyev təhsilini I-VII siniflərdə uşaq evində, VIII-X siniflərdə isə internatda almışdır. Şeirlərinin yüzə qədər qəzetlərdə, jurnallarda, ədəbi almanaxlarda və müxtəlif kitablarda dərc olunmuşdur. Ali təhsil illərində o, qələmə daha möhkəm sarılmış, şeir və poemalarla yanaşı xeyli elmi, tənqidi məqalələr, portret-oçerklər, monoqrafiyalar yazmışdır.

Azərbaycan ədəbiyyatı və kitabının, elm və mədəniyyət tarixinin öyrənilməmiş qaranlıq səhifələrinə dair əsərləri ilə alim kimi daha çox tanınmışdır. Üç min illik (Avesta dövründən XX əsrə qədər) söz sərəvətimizin keşməkeşli inkişaf yolunu öyrənib qürur mənbələrini üzə çıxararaq Azərbaycanın zəngin tarixi həqiqətlərini saxtalaşdıranlara verdiyi sərrast, məntiqli cavablarla milli kitabşünaslıq tarixinə yeni səhifələr yazmışdır. Elmi faktlarla əsaslandırılmışdır ki, Azərbaycan ədəbiyyatı, kitabı, elmi, mədəniyyəti, keçmiş əsrlərdə "yetimlik dövrü" yox, yetkinlik dövrü keçirmişdir. Hər bir əsrin silinməz izlərlə yadda qalmasında yaradıcı ziyalıların mühüm xidmətləri olmuşdur. Araşdırmalarının nəticələri Azərbaycanla yanaşı, Türkiyə, Qazaxıstan, Ukrayna universitetlərinin "Elmi əsərləri"ndə və digər nüfuzlu jurnallarında, beynəlxalq konfrans topluslarında dərc olunmuşdur. "Əsrlərin əks-sədəsi" (1992), "Azərbaycan kitabının inkişaf yolu (Qədim dövrdən XIX əsrin sonuna qədər)" (2000) və s. kitabları buna əyani sübutdur. Azərbaycan kitabşünaslığı elminin bünövrə daşlarını qoyanlar və onların davamçıları XIX-XX əsrlərin milli-mənəvi inkişaf tarixini işıqlandırmışlar. XIX əsrə qədər olan dövrü isə ilk dəfə İ.Zəkiyev şərəflə yerinə yetirmişdir. O, çətinliklər, kənar müdaxilələr, mövzu qıtlığına əsassız şübhələr və s. maneələr və müqavimətlər səddini cəsarətlə yarıb Azərbaycan kitab mədəniyyətinin çoxəsrli tarixini yaradandan sonra, 1990-cı illərin əvvəllərindən başlayaraq bir neçə universitet və kollecdə üç min illik zəngin milli kitab tarixinin tədrisinə üstünlük verilmişdir. İnamlı demək olar ki, onun özü tərəfindən əsası 1965-ci ildə qoyulmuş kitabşünaslıq tənqidi sahəsində də o, hələlik yeganə aparıcı simadır.

İ.Zəkiyev ədəbi və elmi yaradıcılığı ilə yanaşı poeziyadan da yan keçməmişdir. Onunla 1958-ci ildən tanışam. Beş il birgə oxu-

muş, bir otaqda yaşamışım. Yaxın dost olmuşuq.

Buna baxmayaraq, mətbu və əlyazma şeirlərini oxusam da, onu şair kimi, xeyli siyasi məqalə, müsahibənin, 10-dan çox tərcümə və orijinal kitabın müəllifi "Heyrət doğuran qeyrət" poemasının kitab halında nəşrindən sonra kəşf etmişəm.

Bu məqalə tanınmış alimin poeziya yaradıcılığı haqqında ilk yazıdır, daha doğrusu, dost haqqında dost sözüdür. O, ilk şeirlərini Quba rayonunun Cimi kənd uşaq evində bir yerdə böyüdüyü məktəblilərin həyatında müşahidə etdiyi mövzulara həsr etmişdir. İlk mətbu şeiri "Cimiçayın sahilində" (1954) adlanır:

**Cimçayın sahilində
Salmışım biz düşərgə.
Burda kiçik çadırlar
Qurulmuş cərgə-cərgə.**

**Oynayıq, gəzirik,
Səhər, axşam doyunca.**

**Yasif Nəsirli, İmaməddin Zəkiyev, Ədalət Zeynalov,
Ziyəddin Qurbanov və Vaqif İsmayılov.
Bakı Dövlət Universiteti. 1961-ci il.**

**Hara baxsan yaşlıdır
Düşərgəməz boyunca.**

**Nəgməmizi səhərlər
Əks edir Baba dağı.
Dalğalanır havada
Düşərgənin bayrağı.**

İlk şeirlərindən biri də "Məktəb yolu"dur:

**Uşaqlıqdan hər insan
Özünə bir yol seçir.
Sən ilk işıqlı yolsan,
Hamı bu yoldan keçir.**

Uşaq evində yaşadığı illərdə bir müşahidənin nəticəsi kimi qələmə aldığı altı misradan ibarət "Bulaq" şeiri də lakonikliyi ilə düşündürən və yadda qalandır.

**Yağış deyil - şırıldayır,
Güzgü deyil - parıldayır.
Hər tərəfi şəfalıdır,
Yolu bir az cəfalıdır.
Sevindirir dostu, yadı,
Tapın görək, nədir adı?**

Uşaq evinin və Cimi kənd məktəbinin yaxınlığından gurultu qopara-qopara axıb Qonaqkəndin içindən keçən Vəlvələçayın nərlitisini müşahidə edən İmaməddin selin törətdiyi fəsadları məktəbli düşüncəsi ilə "Sel" şeirində yazır:

**Vəlvələ daşdı,
Ağaclar aşdı.
Bağlar, bostanlar
Selə qarışdı.**

**Yasif Nəsirli, İmaməddin Zəkiyev, Ədalət Zeynalov,
Ziyəddin Qurbanov və Vaqif İsmayılov.
Bakı Dövlət Universiteti. 1961-ci il.**

Az sonra Vəlvələ bəndə salınanda təhlükənin sovuşduğunu və zərər çəkənlərin arzusunə qovuşduğunu görüb qələmə almışdı:

**Zərər vurub kəndə sən,
Yol aradın gündə sən.
Axır düşdün bəndə sən,
Dağ çayı, ay dağ çayı.**

IX sinifdə oxuyanda "Pioner" jurnalında "Məktəb bağı" məqaləsinin sonunu şeirlə belə tamamlamışdı:

**Sətirlənib ağaclar,
Çətirlənib ağaclar.**

İmaməddin Zəkiyev, Yasif Nəsirli, "Bakı Xəbər" qəzetinin baş redaktoru, politoloq, publisist Aydın Quliyev

**Gecənin şehi ilə
Ətilənib ağaclar.**

**Məktəb bağı deyirik
Adına biz bu bağın.
Burda əməyi vardır
Dörd yüz nəfər uşağın.**

İ.Zəkiyev orta məktəb illərində daha çox Sabir ruhlu şeirlər yazardı. Qızlarını təhsildən ayırmaq ərə verməyə tələsən qadınların tənqidinə həsr edilmiş "Qızlar" şeirində, ikiarvadlı kişilərin tənqid hədəfi seçildiyi "Sizə nə?" satirasında, yol-nəqliyyat qaydalarını pozan maşın sahiblərinin "çubuqlandığı" "Əhli-kef sürücülər", alıcı aldadan satıcıların dilindən yazılmış "Qəpikləri döndərirəm daşbaşa" və s. qələm təcrübələrinin çap edildiyi rayon qəzetinin nüsxələri maraqla oxunurdu. Ürəyi saflıq, vətənpərvərlik, xeyirxahlıq duyğuları ilə döyünən İ.Zəkiyev tamahkarlıq, yaltaqlıq, xudpəşəndlik kimi iyrenc hislərdən uzaqdır.

Onun qəlbində Azərbaycanın dostlarına məhəbbət, düşmənlərinə nifrət eyni dərəcədə güclüdür. Duyğu və düşüncələrinin məhsulu olan şeirlərində də bu həqiqət öz əksini tapmışdır.

**Doğru söz - yenicə açılan sabah,
Saxta söz - sinədən qoparılan ah.
Yalanlar - əməyin viruslarıdır,
Qələm - viruslara tuşlanan silah.**

Müəllifin iki misradan ibarət poetik deyimlərinə də dili sadə, fikri məntiqli, mövqeyi aydındır:

**Hər kim olsa millətinin sağ əli,
Ürəklərdə ucaldılar heykəli.
Başqa bir poetik lövhəyə baxaq:
Haqq bağırır haqsızlıqla barışmaz,
Nəticəsiz iş uğrunda vuruşmaz!**

**Daha başqa bir misal:
Əsər əsər olsa, siqləti artar,
Bir gündə yüzlərlə maskanı yırtar.**

Yaxud:

**Torpaq dincə qoyulsa, məhsulu bol yetirər,
Beyin dincə qoyulsa, qazancını itirər.**

Azərbaycanın sülhsevərliyinə, tarixi həqiqətlərinə sadıqlıq, daxili və xarici düşmənlərinə içdən gələn tənqidi baxış İ.Zəkiyevi daha çox düşündürən mövzulardandır. Həmişə aktual görünən bu mövzuya müəllifin ideya-əqidə mövqeyini əks etdirən bir poetik lövhəyə diqqət edək:

**Düşüncəmiz millidir,
Nəticəmiz millidir.
Bizə müxaliflərin
Fikri niyə lillidir?**

Müəllif verdiyi sualı özü belə cavablandırdı:

**Birləşə bilsə əgər
Ağıl, Bilik, Düşüncə,
Ümitsiz insanı da
Sevindirər Nəticə.**

Şairlik və alimlik üçün zəruri olan amillər müəllimlik sənəti üçün də zəruridir. Hamı şair və alim ola bilmədiyi kimi, hər kəs də müəllim ola bilməz. Çünki bu sahələrin hər üçü çətin, mürəkkəb, burulğanlı, ziq-zaqlı, enişli-yoxuşlu, daşlı-kəsəkdir, hamar deyil. Bu çətinliklərə dözməyin və əziyyətlərə sinə gərməyin nə demək olduğunu qismətinə şairlik, alimlik, müəllimlik payı düşənlər daha yaxşı bilərlər.

Bu həqiqətləri onun müxtəlif mövzulu şeirlərindən də aydın görmək olar. Məsələn, universitetdə birinci kursu bitirib yay tətilinə çı-

xanda şair-alim müəllimimiz B.Vahabzadəyə həsr etdiyi "Mənim şair müəllimim" adlı şeirində tələbə-müəllim sevgisini belə vəsf etmişdir:

**Diqqətimi ayırmazdım üzündən
Partaların arasıyla gəzəndə.
Nətiq dilin coşduranda qəlbimi
Sanki Günəş parlayardı gözündə.**

**Yolun düşsə, bir gün bizim kəndə gəl,
Fərəhimdən əlini bərk sıxım mən.
Yazda gəlsən pişvazına çiçəklə,
Qışda gəlsən təmiz qəlblə çıxım mən!**

İ.Zəkiyevin şeir və poemalarında ilhamın təkanı, vicdanın hökmü, ağılın məntiqi hakimdir.

Nədən yazırsa yazsın, Azərbaycan dilinin saflığına, gözəlliyinə, zənginliyinə, şəffaflığına xidmət borcunu da unutmur. Orijinal tədqiqatları ilə elmə yeni-yeni töhfələr verən alim poeziya yaradıcılığında da həmişə düz yolda olduğu üçün qələmi onu utandırmayıb. "Məmməd Araz" şeiri də ona üz ağılığı qazandıran şeirlərdəndir.

**Hər şeirin bir güldür, poemən buket,
Mənası dərinədən xeyli dərinidir.
Səni unudulmaz şair eyləyən
Qəlbləri fəth edən şeirlərindir.**

**Beyninin qanıyla yazdığın üçün
Söz incin düzülüb yan-yana dən-dən.
O tayın, bu tayın gül ətri gəlir
Yazdığın hər şeirin sətirlərindən!**

"Tofiq Bayram" şeiri də eyni səmimiyyətlə yazılmışdır.

**Quşlar cəh-cəh vurub qonur çiyinə,
Bəzən abidəni dövrələyirlər.
Tofiq Bayram kimi kükrəyib onlar,
Bəlkə quş dilində şeir deyirlər...**

**Bəlkə deyirlər ki, Tofiq Bayramın
Ömrü də uzundur öz şeiri kimi -
Yaşayıb, yaşayır tariximizdə
Bütün zamanların şairi kimi!**

Mövzu axtarışına çıxanda sözlə ehtiyatlı davranan alim-şair ötən illərdə olduğu kimi indi də axtardığını tapanda sevinc hissi keçirir ki, zəhməti hədəf getməmişdir. O, "arxeoloji" tapıntıların yaradıcılıq süzgecindən keçirərək mövzunun bədii həllinə ümidini və inamını artırıqca eyni dərəcədə məsuliyyət hissini də artırır ki, çəkdiyi əziyyət onu pərişan vəziyyətə salmasın.

(ardı növbəti sayımızda)